„heeft met de commerciëele wereld, althans niet in dezelfde „mate als zijn collega in de vrije uitoefening van zijn be„roep."

Er is inderdaad wel een groot principieel verschil tusschen den heer *Meyer* en mij over de eischen van bekwaamheid te stellen aan een accountant in gemeentedienst. De heer Meyer zegt: „Naast waarborgen van theoretische kennis, welke n.l. be„staan in het bezit van diploma's voor boekhouden en gemeen„tefinanciën, middelbare acte's voor boekhouden en staatsin„richting en andere bewijzen, zijn zij voorloopig nog aangewe„zen op inlichtingen van derden omtrent de antecedenten van „den te benoemen gemeente-accountant". Voor den geachten schrijver zijn dus een practijkdiploma en een acte M. O. voor boekhouden op 't oogenblik voldoende waarborg van bekwaamheid als administratief-contrôleur! Maar voor het verkrijgen van die acten wordt hoegenaamd geen kennis verlangd van administratieve-contrôle!

Het wil mij voorkomen, dat de heer *Meyer* noch gezien heeft waar het om gaat, noch de eischen kent, waaraan een accountant in verschillende omstandigheden moet voldoen.

De vraag dan, waarom het gaat is uitsluitend deze: Waarmede is het gemeentebelang het meest gediend, met contrôle door den bekwamen public-accountant of door den bekwamen accountant in gemeentedienst?

Met contrôle door een niet ter zake bekwaam accountant is een gemeente *nooit* gediend.

Wat de eischen betreft, waaraan de moderne accountant moet voldoen, die zijn van drieërlei aard,

1°. algemeene ontwikkeling;
2°. kennis van het bedrijfsleven en van het financiewezen der publiekrechtelijke lichamen en der ondernemingen;
3°. algeheele beheersching van de administratie — in den zin als daaraan door *Prof. Volmer* toegekend — en van de contrôle;
4°. zelfstandigheid tegenover zijn lastgever.

Over punt 1 en 4 zal er tusschen den heer *Meyer* en mij wel geen verschil van meening zijn. Dat het een zwak punt is in de positie van den gemeente-accountant, dat hij hierarchisch ondergeschikt is aan het dagelijksch bestuur der gemeente, zal ook hij niet ontkennen — evenmin als ik erken, dat men dit niet al te zwaar moet tellen.

Wat nu punt 2 en 3 betreft, hiervoor zijn zoowel opleiding als ervaring van groote waarde. Hoe veelzijdiger die ervaring, hoe rijker de kennis is van de bruikbaarheid der middelen tot het doel, des te grooter zal de waarde van den accountant zijn voor het lichaam waaraan hij verbonden is.

Ik misken dan ook geen oogenblik de beteekenis van de speciale ervaring, die ieder accountant krijgt, die jarenlang aan één lichaam verbonden is, onverschillig, of dat nu een gemeente of een handelszaak is. Om die ervaring te verkrijgen is het echter noch noodig, noch gewenscht, dat hij *uitsluitend* in de desbetreffende gemeente of onderneming werkzaam is.

Het is zeker teekenend, dat de nieuwe onderscheiding tusschen gewone- en buitengewone (kapitaal) middelen — zooals zoo menige stoot tot verbetering van de administratie der publiekrechtelijke organen, is uitgegaan van *Prof. Volmer* — die in dienst der gemeente Amsterdam kennis opdeed ten opzichte van de gemeente-financiën — maar die toch bovenal „public-accountant" was. Hij zelf zou, gedachtig aan zijn begripsbepaling van ervaring, als oorzakelijke verklaring van een geconstateerde afwijking van een aangenomen norm, zeggen: ik kon slechts ervaring krijgen, doordat ik *niet* uitsluitend in gemeentedienst was. Een eenzijdige ervaring is slechts halve ervaring.

Hiermede zijn feitelijk den heer *Meyer* reeds alle wapenen uit de hand geslagen. Waar het mij echter allerminst te doen is om gelijk te krijgen, maar alleen om een algemeen belang te dienen, meen ik nog te moeten waarschuwen tegen eene speciale opleiding voor „gemeente-accountant". Zij is even verkeerd als een speciale opleiding voor b.v. scheepvaart- of bankaccountant, omdat ze juist miskent, dat het meest noodige in de opleiding is, dat zij bijbrengt de kennis van *de* accountancy. Dat de gemeente-accountant met de M. O. acten Staatsinrichting en Boekhouden zou kunnen volstaan, *kan* de heer Meyer toch niet ernstig meenen; *het ware een kaakslag voor de gemeente-accountants!*

Specialisatie is bij de opleiding en bij het examen uit den booze. Men moet accountant, all-round accountant zijn; de speciale kennis voor het gegeven lichaam of de gegeven onderneming verkrijgt men door ervaring en speciale studie, waarvoor een breede grondslag is gelegd, spoedig genoeg.

Ten slotte eene opmerking.

Ik ben onbevangen genoeg geweest om in mijn eerste artikel er op te wijzen, dat ik niet voor alle gevallen het even noodig acht, dat de gemeente van de diensten van den public-accountant gebruik maakt.

Het artikel van den heer *Meyer* heeft mij slechts bevestigd in mijn meening, dat voor de door mij onder 4° en 5° genoemde werkzaamheden, n.l.:

Het controleeren der boeken en jaarrekening van lichamen, waarbij de gemeente is geïnteresseerd of aan welke zij subsidie geeft;

Het geven van advies op financiëel- of administratief gebied;

de diensten van den public-accountant onmisbaar zijn; te onmisbaarder naar mate de gemeente-accountant meer is geworden „de specialiteit" naar het hart van den heer *Meyer*, meer is de man, die slechts de gemeente-administratie zag.

Die man lijkt mij dan als accountant niet minder gevaarlijk, dan de man, die maar één boek las voor zooveel anderen. Eenzijdigheid is steeds een euvel.

Dr. W. J. HARTMANN

BESLECHTE GESCHILLEN

Red. Mr. A. E. J. NYSINGH

(Bijdragen en mededeelingen zende men aan den Secretaris der Redactie)

RENTEBEREKENING BIJ REKENING-COURANT VERHOUDING

Artikel 1287 van het Burgerlijk Wetboek luidt als volgt:

„Vervallene interessen van hoofdsommen kunnen weder„om interessen opbrengen, hetzij tengevolge eener gereg„telijke aanvraag, hetzij krachtens eene bijzondere over„eenkomst, mits de aanvraag, of de overeenkomst loope „over interessen, ten minste voor een geheel jaar ver„schuldigd".

De wet scheen duidelijk.

Maar de praktijk bekommerde zich daar niet om.

Ontelbaar zijn de personen en zaken, die in rekening-courant staan met elkaar. Neemt als eenvoudigste voorbeeld een bankinstelling; de clienten nemen gelden op bij de bank, de bank doet betalingen voor hen; voor die bedragen worden zij gedebiteeerd; de clienten storten gelden bij de bank, de bank ontvangt betalingen voor hen; zij worden voor die bedragen gecrediteerd. Over iedere post wordt rente berekend, bij debiteering en bij crediteering, verschuldigd aan of door de bank.

Bij vaststelling van het saldo van de rekening worden alle posten over en weer verrekend; het saldo wordt overgebracht als eerste post naar de nieuwe rekening, en begint van dien datum af weder rente te dragen.

Eveneens ontelbaar zijn de gevallen, dat deze periodieke

afsluiting der rekening en de vaststelling van het saldo niet geschiedt per jaar, doch bij kortere termijnen, per half jaar, per drie maanden. Dat saldo bevat ook de rente, verschuldigd over het afgesloten tijdvak, berekend telkens over iederen post.

Handelde men in al die gevallen niet, voor wat de berekening der interessen betreft, in strijd met de wet, in strijd met het bovenaangehaalde wetsartikel?

Litteratuur en rechtspraak hadden bevestigend geantwoord, doch de practijk stoorde zich daar niet aan.

Totdat eenige jaren geleden een Nijmeegsche bankinstelling het aan den stok kreeg met een harer clienten, die bij de opvordering van het debetsaldo door de bank haar tegenwierp: dat saldo is niet verschuldigd, immers het is berekend, voor wat de interessen betreft, in strijd met de wet.

De afsluiting van de rekening-courant en de vaststelling van het saldo had halfjaarlijks plaats gehad.

Per half jaar hier, per kwartaal elders; het geval blijft gelijk, en de procedure werd van algemeen belang, omdat zij tot in hoogste instantie is voortgezet.

Immers, al had de practijk de uitspraken van wetenschap en lagere rechtscolleges naast zich neergelegd, voor den Hoogen Raad zou zij moeten bukken, tenzij ..... de Hooge Raad voor haar mocht bukken, wat inderdaad — wij zullen het maar dadelijk mededeelen — geschied is. Rechtbank en Hof hadden de bank gelijk gegeven, die zich tot motiveering van het door haar gevorderde saldo beroepen had op overeenkomst en gebruik, en bij arrest van 1 Mei 1924 werd deze uitspraak door den Hoogen Raad bekrachtigd, en het op grond van artikel 1827 van het Burgerlijk Wetboek ingestelde cassatieberoep verworpen.

Het loont de moeite, eenige oogenblikken bij artikel 1287 van het Burgerlijk Wetboek stil te staan.

Deze bepaling is overgenomen uit den Code Napoleon, artikel 1154; dat artikel was in 1804 vastgesteld, niet door overneming van het oude recht, doch meer als reactie daarop.

Wat was het geval geweest?

In de oudheid, in Rome, had de practijk geleerd, dat de personen, die geld leenden van anderen, maar al te geneigd waren tot het daarbij aangaan van iedere overeenkomst, die van hen werd verlangd, tot het aanvaarden van ieder beding, dat hun werd voorgelegd, als zij het geld, dat zij noodig hadden, op die wijze maar in handen konden krijgen.

Het Romeinsche Recht beschouwde die personen als beperkt in hun wilsvrijheid, en achtte zich geroepen, hen door verschillende bepalingen te beschermen.

Zoo werd een maximum-rente voorgeschreven; zoo werd een maximum-bedrag voor achterstallige rente voorgeschreven (niet meer dan het bedrag van de hoofdsom zelf.). En om tot ons onderwerp te komen: zoo verbood het Romeinsche Recht ook overeenkomsten, strekkende tot het doen rente dragen ven verschuldigde interessen.

Men zag in die overeenkomsten het gevaar van een *snelle* vermeerdering van de hoofdsommen, welk gevolg zich voornemelijk voordeed bij die debiteuren, die al niet eens in staat waren telkens de vervallen interessen te betalen, en die dan ook maar al te bereid waren op de verlangde bepaling in te gaan, juist omdat deze hun de gelegenheid opende, de verschuldigde rente op den vervaldag niet te voldoen. Het gevolg, het na verloop van tijd gebukt gaan onder, ja, te gronde gaan door het hooge bedrag der schuld, zag men niet, vóór het te laat was.

Was oorspronkelijk alleen verboden het bedingen van rente over nog niet opeischbaar geworden interessen, Keizer Justinianus ging verder, en verbood zonder meer alle overeenkomsten, strekkende tot vergoeding van rente over interessen, verschuldigd over hoofdsommen, hetzij deze interessen bij het sluiten der overeenkomst reeds vervallen waren of niet.

Sterker kon het al niet.

Het latere recht, met name het Fransche en Nederlandsche vóór de negentiende eeuw, behield dit verbod, voorzoover het niet tengevolge van het woekerverbod (verbod van rente, zelfs over de hoofdsom) overbodig was geworden. En wel om de zelfde reden, die ook voor de Romeinen gegolden had:

„maer onbetaelde win-penninghen op te hoopen tot hoofd-
„geld, en de daer van wederom winst te bedinghen, is
„met groote reden verboden, om dat de luiden, 't gevolgh
„niet merckende, daer door grondelick werden bedorven''

Aldus leerde Hugo de Groot.

Ook in Frankrijk golden soortgelijke motieven tot handhaving van het verbod, totdat na de Revolutie en bij de codificatie het vraagstuk nader onder de oogen werd gezien.

Er heerschte in de stukken en debatten in 1804 allerminst overeenstemming; men kwam echter tot afschaffing van het oude verbod; partijen zouden vrij zijn; doch als concessie aan de tegenstanders van afschaffing van het verbod beperkte men die vrijheid op twee manieren: de interessen, waarover rente mocht worden bedongen, moesten over een geheel jaar verschuldigd zijn, en dat beding moest betrekking hebben op reeds opeischbaar geworden interessen.

De bedoeling van beide beperkingen is duidelijk; de eerste werd opgenomen, omdat men wilde tegengaan het *al te snel* vermeerderen van de hoofdsom; de tweede, omdat bij overeenkomsten, vóór dat de rente opeischbaar was geworden, gevreesd werd, dat de schuldenaar de beteekenis van die overeenkomst niet voldoende zou beseffen.

Dat de eerste beperking, eenmaal toegelaten het bedingen van rente over rente, per jaar verschuldigd, practisch niet heel veel beteekent, schijnt men niet te hebben uitgerekend!

Dat de tweede beperking in de wet zou zijn neergelegd, werd betwist, zoo in Frankrijk als bij ons. Wel schijnt de bedoeling duidelijk; wel spreekt de Code van „les intérêts échus'', ons wetboek van „vervallene interessen''; wel moet men aannemen dat, als die beperking niet door de wet was bedoeld, het artikel weinig zin zou hebben, omdat toch ook bij bedingen te voren (d.w.z. vóór dat de interessen vervallen zijn) de rente slechts berekend zal worden vanaf het oogenblik, dat de interessen opeischbaar zijn geworden; wel zijn er nog eenige argumenten meer, die voor de beperking, als hierboven uiteengezet, pleiten, eenstemmigheid heerschte er allerminst. Alle handboeken, zoo op den Code als op het Burgerlijk Wetboek, hebben zich in den strijd gemengd, welke ook voor de praktijk van belang is. Immers *zonder* die beperking zou de rente ook over interessen, per drie maanden of per halfjaar berekend, kunnen worden opgenomen, als partijen dat maar te voren, bij het aangaan der leening of bij het openen der rekening-courant verhouding, zouden zijn overeengekomen, door uitdrukkelijk beding of door aanvaarding van de reglementen van de bank; *met* die beperking daarentegen baat die overeenkomst of dat reglement niet; de rente mág dan niet berekend worden over interessen, over minder dan een jaar verschuldigd, en betaling daarvan zou in rechten niet gevorderd kunnen worden.

Wat hiervan zijn moge, wij zullen ons thans niet in dien strijd mengen; want wij moeten niet uit het oog verliezen, dat, hetzij een beding *te voren* geoorloofd is of niet, de eerste beperking, boven genoemd, blijft gelden, namelijk deze, dat de rente moet loopen over interessen, welke minstens over een jaar verschuldigd zijn.

En dat is bij de gebruikelijke afsluiting van de rekening-courant per drie maanden of per halfjaar, *niet* het geval.

De schrijvers mogen wat spotten van wege het geringe nut, dat de beperking meebrengt, zij zijn gebonden aan den duidelijken tekst van de wet.

Voor de gewone geldleeningen wordt dit dan ook door allen aanvaard; maar in Frankrijk, waar litteratuur en rechtspraak dikwijls meer voeling houden met de praktijk dan bij ons, heeft men reeds spoedig beslist, dat artikel 1154 van den Code niet geldt voor rekening-courant verhoudingen. In Nederland kon men zoover niet komen; èn de schrijvers, èn de beslissingen van de Rechtbanken en Hoven, achtten artikel 1287 toepasselijk ook bij rekening-courant verhoudingen. Immers ook daar gaat het om rente over „vervallene interessen van hoofdsommen''. De gebruikelijke wijze van berekening der interessen is dus ongeoorloofd, daar over die interessen, over korter tijd dan een jaar vastgesteld, weder rente wordt berekend.

Tot dat dan op 1 Mei 1924 ons hoogste rechtscollege heeft gesproken, en de zaak voor goed heeft uitgemaakt.

Hoe, hebben wij reeds vermeld: de praktijk is gesanctionneerd.

Maar hoe kon de Hooge Raad dat doen?

De redeneering was als volgt: — en wie dat wenscht moge die redeneering aan bovenvermelde geschiedenis en inhoud van de wet toetsen! — artikel 1287 heft de vroeger gegolden hebbende uitsluiting van de verschuldigdheid van interessen op interessen op, maar beperkt tegelijkertijd de mogelijkheid om die renten te bedingen, tot het geval, dat de interessen, waarover rente loopt, tenminste over een jaar verschuldigd zijn.

Met die beperking van de toegekende vrijheid is uit den aard der zaak niet bedoeld, het scheppen van een (ook vroeger onbekend) verbod om ter beschikking gekomen interessen, ook al waren zij niet over een vol jaar verschuldigd geweest, als nieuw kapitaal vruchtdragend te maken; de bepaling dient slechts om te voorkomen dat in korter dan jaarlijksche termijnen vervallen interessen, indien niet betaald, geacht zouden worden deel van het kapitaal, dat ze had voortgebracht, te zijn gaan uitmaken en dientengevolge, als met dat kapitaal vereenigd, op hun beurt rente zouden voortbrengen. Zoodanige voeging van interessen bij het kapitaal kan niet worden aangenomen bij halfjaarlijksche afsluiting van een rekening courant en het plaatsen van het saldo (waarin de rente is opgenomen) als eerste post op de nieuwe rekening.

Immers, „bij de bijzondere wijze van verrekening der kapitalen, als posten in een rekening-courant opgenomen, en meer nog, bij de gebruikelijke wijze van berekening en verrekening der interessen, wederkeerig door partijen verschuldigd, kan niet gezegd worden, dat het in het saldo der rekening opgenomen, ten laste van een der partijen komende overschot van rente, daardoor wordt gevoegd bij het kapitaal, dat die rente heeft voortgebracht!''

Mitsdien mocht het Hof, zonder artikel 1287 van het Burgerlijk Wetboek te schenden, beslissen, dat partijen gebonden waren aan haar overeenkomst, betreffende tijdstippen van afsluiting der rekening-courant, en den invloed, daardoor uitgeoefend op de berekening der interessen, ter zake van die rekening verschuldigd.

Of deze beslissing *wettelijk* juist is? De lezer moge zelf oordeelen.

Maar de praktijk zal het zich volgaarne voor gezegd houden.

NORMALE KOSTPRIJS

Onder bovenstaanden titel komt in het Mei-nummer van dit Maandblad van de hand van den Heer *Dyrbye* een belangwekkend artikel voor, waarin de schrijver uiteenzet op welke wijze men z.i. het begrip „normale kostprijs'' dient op te vatten en hoe men dezen dient te bepalen.

Met eenige zijner beschouwingen kan ik het echter niet geheel eens zijn, hetwelk ik in het volgende zal pogen uiteen te zetten.

Waar de Heer D. constateert, dat de verschillende deskundigen het begrip „normale kostprijs'' niet allen op dezelfde wijze definieeren, geeft hij zelf in het geheel niet aan, wat hij onder „als normaal aan te merken arbeidstijden en arbeidsprestaties'' en onder „normale belasting der machines'' verstaat.

Bedoelt de heer D. hiermede „normaal'' in den zin van: „wat bij vroegere gelegenheden *gemiddeld* is behaald'', dan wel het maximum „dus hetgeen als alles op de volkomenste wijze geschiedt, bereikbaar is?'' (Omschrijvingen van Prof. *Volmer* in diens artikel „Rondom het Vraagstuk van den kostenden prijs'' in de „N. V.'' van 15 Febr. j.l.).

Bedoelt de Heer D. het eerste, dan zie ik geen verschil van zijn begrip „normale productie'' met dat, hetwelk uit de door den Heer D. aangehaalde definities van *K. G. Simon* en *Prof. Volmer* is te construeeren, daar dan ook dit laatste bedoelt te zijn: de productie bij het zoo economisch mogelijk gebruik van alle productiemiddelen.

Waarschijnlijk bedoelt de Heer D. echter met normaal: de maximum prestatie; zijn normale kostprijs slaat dus dan op het geval, dat bij vele ondernemingen niet voortdurend zal voorkomen n.l. dat alle productiemiddelen hun maximum capaciteit hebben bereikt, dus de bedrijfscoëfficient van alle onderdeelen v/h bedrijf gelijk is aan één (1).

Bij een lageren bedrijfscoëfficient zou dan z.i. niet van een normale productie gesproken mogen worden, ook al zou deze lagere bedrijfsdrukte in de desbetreffende onderneming regel zijn.

De Heer D. wil dus blijkbaar in elke onderneming, welke ook de meest voorkomende bedrijfsdrukte is, zijn „normalen'' kostprijs berekenen, welke dan gebaseerd is op een maximale bedrijfsdrukte en een zoo economisch mogelijk gebruik van alle productiemiddelen, terwijl hij dan het verschil tusschen dezen kostprijs en de werkelijk gemaakte kosten wil vaststellen.

Dit verschil zal veroorzaakt kunnen worden door 1°. het verschil in de bedrijfsdrukte 2°. het verschil in de economie van het bedrijf 3°. verandering in het prijsniveau (bijv. van materialen).

De Heer D. geeft nu niet aan, hoe hij deze verschillen elk afzonderlijk en dan nog voor elk in zijn onderdeelen wil vaststellen.

M.i. zal nu bij zijne methode moeilijk de resultaten, door de drie genoemde invloeden op den kostprijs uitgeoefend, tot uitdrukking kunnen worden gebracht.

De Heer D. beweert zelf, dat de schade door te lage bedrijfsdrukte *en/of* (cursiveering van mij) oneconomische productie, voor zoover het de constante kosten betreft, voorgesteld zal worden door hetgeen men „verlies door minder dan normale productie'' noemt; waaruit m.i. reeds blijkt, dat hij de verschillen in de resultaten veroorzaakt door te lage bedrijfsdrukte en oneconomische productie, niet gescheiden houdt.

Naar mijn meening is daarom dan ook boven zijn methode te verkiezen de methode der Standaardkosten, zooals *Prof. Volmer* deze in zijn bovengenoemd artikel in de „N. V.'' heeft uiteengezet.

Bij deze methode toch, berekent men voor alle bedrijfsdrukten de z.g. Standaardkosten, waarmede men bereikt, dat men 1°. het verschil in resultaat door het voorkomen van verschillende bedrijfsdrukten kan vaststellen 2°. voor elke bedrijfsdrukte het verschil van de Standaardkosten met de nacalculatie kan vaststellen, terwijl daarbij voor elk onderdeel der calcu-

NEDERLANDS INSTITUUT
van
REGISTERACCOUNTANTS
BIBLIOTHEEK